

Олександр
Сорока

ВИБРАНЕ

COLORED
FOLIO

Олександр Сорока

ВИБРАНЕ

*Державне видавництво
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ - 1959.*

Вступна стаття
доктора філологічних наук
Є. П. КИРИЛЮКА

ОЛЕКСАНДР СОРОКА

Серед багатьох талантів із глибин народу, покликаних Великим Жовтнем до осмисленого життя й широкої плідної творчої діяльності, був і Олександр Сорока. Поет наполегливо працював для блага й щастя свого рідного народу, мав своє творче, оригінальне обличчя і міг сказати словами давнього французького прислів'я: «Я п'ю з маленької, але своєї склянки».

Олександр Мусійович Сорока народився 19(6) грудня 1901 року в с. Баришівці на Київщині в родині бідного безземельного селянина. Єдине, що добре пригадував поет із свого дитинства,— це злидні, які панували в їхній хаті. Гірка доля змусила батька йти світ за очі — на заробітки. Так став Мусій Сорока робітником дріжджового заводу Марра в Києві на Подолі, а мати й п'ятеро дітей, серед яких був найстаршим Олександр, лишилися в Баришівці. Жити стало ще важче.

В таких умовах діти вмирали: з п'яťох вижило тільки троє. Згодом, коли Олександр трохи підріс, мати, йдучи на роботу, лишала малих дітей на нього. Один із братів помер на руках у майбутнього

поета. Не раз, посадивши купою дітей, старший Олександр наслідував бабу Ненилу й розповідав їм цікаві й страшні казки. «Надворі,— пригадував поет,— сутеніло, надходили ранні осінні присмерки. В хаті по кутках метушилися якісь дивовижні тіні. Діти, як налякані горобці, притулившись одне до одного, напружено чекали, коли-то прийде з роботи втомлена хвора мати».

Хоч як було важко, а мати віддала-таки старшого Олександра до школи. Можливо, на цьому освіта майбутнього поета й закінчилась би. Та сталася Велика Жовтнева революція, і Олександр Сорока вступив до Баришівського культосвітнього технікуму, організованого після революції.

По закінченні технікуму 1923 року О. Сорока став учителювати в селі Хотів під Києвом, розташованому на високому березі Дніпра серед мальовничих лісів та ярів із столітніми садками. І саме тут, у Хотові, почав О. Сорока писати вірші, багато з яких лишилися ненадруковані. У перших його віршах ще багато наївного, ще позначаються різні впливи. Видно, як мало знає й розуміє життя молодий поет. Тому серед ранніх віршів О. Сороки є ще чимало невиразних ідейно і невправних художньо.

Суперечливі настрої молодого поета відбилися у деяких віршах про недавнє минуле («1919», «1919-й»), написаних 1924 р. Відвідавши рідне село, О. Сорока пише у вірші «Стрічката череда»:

І я тепер стою на роздоріжжі хворий,—
Шкода мені ріллі, і місто ще чуже...

Поступово О. Сорока переборює сумні, сенти-

ментальні настрої і стає на шлях пролетарської літератури, глибокого розуміння життя, дійсності.

1924 року О. Сорока переїжджає до Києва, працює в Державному Видавництві України, знайомиться з багатьма письменниками, глибоше вивчає творчість видатних російських поетів, зокрема С. Єсеніна, В. Маяковського, М. Тихонова.

Як і на всіх радянських людей, на трудящих усього світу, тяжке враження на О. Сороку справила смерть найдорожчої людини — В. І. Леніна. У вірші «Іллічу» поет висловлює почуття всього трудового народу:

Та не плакали, як з ним прощались,—
Сльози висохли у нас з жалю,
Ми тісніше в лави шикувались,
Ми за ним ішли й йдемо в бою...

1926 року О. Сорока вступає до Одеського планово-економічного інституту й одночасно працює в Одеському облвиконкомі. Розширюється світогляд поета, збагачується тематика його поезії. Вірш «Демонстрація» сповнений радістю наших перемог, твердою вірою в торжество комуністичних ідеалів. У багатьох ліричних віршах цього періоду поет згадує своє тяжке минуле, безрадісне дитинство й висловлює певність, що «життя піде новим шляхом» («Шумлять вітри...»), бо його будують вільні, між рівними рівні трудівники:

Зранку, тільки зникне морок чорний
І над містом одгудуть сирени,
Йдеш на працю молодий, проворний,
У обійми ніжно стужа горне,
Й над усім велична постать — Ленін.

На заводі, там, де криця й вугіль
Сміхом горна розпира легені,
Рівні всі: усі — пани і слуги
І ніхто не зна ніколи туги,—
Кожен з них і робітник, і Ленін.

(«Між нами був і буде Ленін»)

1928 року О. Сорока переїжджає до тодішньої столиці України — Харкова, працює в редакції журналу «Друг дітей», органу товариства під однойменною назвою, на чолі якого стояв Г. І. Петровський. Працюючи згодом у редакції журналу «Під контроль мас», поет часто виїжджає у великі промислові центри Донбасу, а також у Дніпропетровськ, Криворіжжя, Запоріжжя, Миколаїв, Таганрог та ін. Він часто зустрічається з робітниками, інженерами, допомагає авторам книжок з досвіду передовиків.

З'являються й нові теми в його творчості. Ще в Одесі написав О. Сорока вірш «На Донбас», присвячений від'їздові одеських комсомольців на шахти Рудченково. Тепер, побувавши сам у цьому промисловому серці України, він захоплений величчю будов соціалізму й тут же пише ряд поезій:

Стою, захоплений і гордий,
Серед облич, вугіллям засмальцьованих...
Стою, вслухаюсь в твій невгамовний ритм,
В оскаженілий пульс
Напружених хвилин
І відчуваю в них епохи біг нестримний
І твій невпинний зріст.

(«Чуєш, Донбасе!»)

Нова тематика віршів О. Сороки («На рейках паротяг», «Люблю я слухать музику роботи», «Людина» та ін.) спростовує колишню його власну програмову заяву «всім про машини співати не можна». Увага до людини, будівника соціалізму, є дуже знаменною й цінною рисою творчості поета:

На риштуванні цяточка — людина,
А скільки їх на риштування стало
Зцементувати цеглу до цеглини,
Побудувати місто із металу.

Щодня проходжу і дивлюсь уважно,
Щодня нові я помічаю зміни:
Хребти сталеві виперлися важно,
Нові споруди зводяться невпинно.

(«Людина»)

Пише поет і на політичні теми («Миротворцям», «Символ краси», «Уривок з Хара-Хоту» та ін.).

1929 року виходить перша збірка віршів О. Сороки під назвою «Кимак», до якої, крім уже згаданих, увійшло і ряд нових поезій («Гудки», «Псалом індустрії», «Місто встає», «Фабзайча», «О щостій» та ін.), де оспівується індустріалізація нашої країни. Скрізь поет бачить не тільки машини, а й живих людей, будівників соціалізму, зростання нової свідомості. Праця тепер не каторга, а справа честі:

Знає він:
з мозолів
мозолястим
жить,
мозолем переможеш
ворожу навалу...
(«Місто встає»)

Ми бачимо, як росте нове покоління радянського робітничого класу, як з маленького боязкого хлопчика, «фабзайчати», виростає знавець своєї справи, майстер. Головним здобутком соціалістичної епохи є народження нових людей:

Замовкне,
стихне дикий крик
Старого міщанина.
І буде оновлена доба
Творить нову людину...
(«Псалом індустрії»)

Відображає О. Сорока і зміни, що сталися в колгоспному селі, малює заможне життя трудівників нерозмежованої землі:

В якій країні ще живеться так.
І де ще є така земля щаслива,
Щоб так росли колгоспівські жита
І щоб були такі прекрасні жнива!
(«Перед жнивками»)

Поет, який сам виріс у цьому селі, пізнав у дитинстві горе й злидні, бачить у колгоспниках своїх рідних, але вже не наймитів, не заробітчан, а повновладних господарів:

Це батько мій,
Це мати,
Це сестра,
Це колектив —
І власник,
І господар!..

О. Сорока зв'язаний з народом, з трудівниками соціалістичних ланів. Ось він одержує листа від

свого друга з села, який сповіщає про великі здобутки цього року: «Якби ти знав, яка радість ще раз і ще раз пережити перемогу. Сьогодні ми паювали літній заробіток. Мені припало 1200 пудів золотого, як твое волосся, зерна. Але... Де його зсипати?..»

Цей лист глибоко схвилював поета, і він підноситься до широких узагальнень: «І в важкому зерні я знов пізнаю філософію партії». І цілком логічно, що, пройшовши сувору школу життя, наймитський син вступає 1930 року до лав Комуністичної партії.

Одна за одною виходять нові збірки ліричних поезій О. Сороки: «На рейках», «Гроно», «Життя в русі». У кожній з них поруч з високими громадянськими мотивами є багато хороших інтимних поезій. Ось, наприклад, вірш «Мати». Він сповнений ніжного, теплого почуття до рідної матері, яка пройшла важкий життєвий шлях, але зростила сина. В обличчі матері поет бачить відображення минулого, жаль і смуток огортає його:

Сину мій хороший, сину дорогий,
Ой чого ж ти, сину, став такий?
Може, тобі шкода, що я не жила?
Може, жаль, що молодість нанівець зійшла?
Може, жаль, що жити пізно почала
Й до кінця початого, гей, не довела?

Таким же теплим, ліричним почуттям перейняті поезії: «На схилі літ весна прийшла», «З походу», «Цвірінчать горобці на сонце», «Син і мати» та ін. Останні роки життя й творчості О. Сороки позначені повною зрілістю, глибоким розумінням дійсності, зростанням поетичної майстерності.

Над нашою Батьківщиною починали громадитись хмари. І в творчості поета з особливою силою бринить патріотична тема:

Я кожний камінець люблю
в своїй країні —
Я кожду грудочку її землі шаную —
У ній захована сьогодні наша сила,
Що за старих часів лише панам служила...
(«Землі моїй»)

Поет живе повнокровним життям з усім народом, боліє його смутком, радіє його радістю. Він наполегливо працює над художнім словом, збагачує лексику української радянської поезії новими образами, формами. Повсякчас черпав О. Сорока з багатющої скарбниці народної української мови потрібні слова. Він підкреслив це навіть у назві першої збірки своїх поезій — «Кимак» (обрубок дерева). Є в ранніх віршах О. Сороки діалектизми, не зареєстровані ще в наших словниках: «в *імусі*, як *згура* паротяг», «в *імусі* стрічковатий ешелон» («Про минуле — повстання і бій», 1924); є слова рідко вживані: «Вкриває *кура* (курява) сакви, шинелі» («В корчах сьогодні»). Ця любов до незаяложеного народного слова лишається притаманною рисою всієї творчості поета.

Безперечно, в цій роботі О. Сороки над українським словом не все рівноцінне. Є подекуди, особливо в ранніх творах, деяке зловживання місцевими словами. Але основна, провідна лінія його творчості, спрямована на шукання особливого відповідника, образного, не затертого, як п'ятак, слова, може бути зразком і для деяких сучасних молодих поетів.

Крім оригінальних поетичних творів, О. Сорока чимало перекладав: з Пушкіна («Борис Годунов»), з Некрасова («Судилося жінці три долі тяжкі», «Жінка візника»), з героїчного епосу вірменського народу («Давид Сасунський», уривки), з калмицького епосу («Джангар», уривки), особливо багато з Горького («Пісня про Сокола», «Челкаш», «Макар Чудра», «Старуха Ізергіль», «Мальва», «Дитинство», «В людях» та ін.), з білоруської — З. Бядулі («Злодій», «Юлька»), В. Коваля («Ілько»), з грузинської — Джавахішвілі, Лордкіпанідзе, Коркія та ін.

12 жовтня 1941 року в розквіті творчих сил життя Олександра Сороки трагічно обірвалося.

Невелика спадщина О. Сороки увійде в історію української радянської поезії як зразок самовідданого служіння своїй Радянській Батьківщині, як зразок наполегливої праці над художнім словом.

Євген Кирилюк

МАРЕННЯ

Давно,
Давно...
За сонцем день біжить,
І я, хлопчисько —
Первоцвіт батьків,—
В чумарці синій,—
З покуття книжки
Рядком під руку їх собі зложив
І мчу до школи підтюпцем один.

У мене мрії золоті якісь —
Не знаю я ні лиха, ані сліз.
Сухотна мати —
Цілунки палкі,
А батько завжди —
Вічний раб землі:
— Учися, синку...
Йди до школи, йди!..

І я сміюсь —
Радію з тих думок:

Що років зо два буду вчиться тут,
А потім з двору Маньку продамо,
І я поїду звідси в інститут,
Якого звали піп часом «Медин».
І тільки літ, ну, може, через п'ять,
В новій чумарці,—
Не такій, як це,—
Мені назустріч вийде вся сім'я
І буде пильно зорити в лице,
І скаже люд:
— Приїхав Дуньчин син...

А мати буде вечорами знов
Мені жалітись на своє життя,
Та тільки вже не так — як це — давно,
Бо свій же лікар в хаті буду я,
І їй не тра до знахарок ходить...

. . . . .
Давно,
Давно...
За сонцем день біжить,
І я, хлопчисько —
Первоцвіт батьків,—
В чумарці синій,—
З покуття книжки
Рядком під руку їх собі зложив
І мчу до школи підтюпцем один.

1925

АГАР
(Уривок)

Ліон,
    Марсель,
        Тулуза,
            Нант...

І над Парижем хмари диму,
Й на площі д'О уже не 'дна
Лежить застрелена людина.

Й зігнувся якось Делекюз,
І вже не дзвонять дзвони в Нейльї,
Хоч ще навколо й море блюз
І кров ворожа на панелях.

Хоч ще й бринять слова Ранв'е,
І Галіфе ще у Версалі,
І синій ранок радість п'є,
І червоніють галльські далі.

Хоч ще й луна «Chant du Depart»,
І «Марсельеза» не стихає,
Та на чолі йому журба
І серце з розпачу вмирає.

Бо, де ж, ще вчора він дізнавсь,
Що вороги завод зірвали,
Й населення в корчах кона
Од Мак-Магонського кинджала.

Та й у Версалі Тьер Луї,
Серед банкірів на бенкеті,
Врочисто п'є за буржуїв,
За перемогу,
За бенкети.

А герцог Манджентський, мабуть,
На розстанях Рюейля,
Шату
Кара жінок, дітей —
Юрбу
Убогих бідаків,
Безхатих...

Ліон,
Бордо,
Тулуза,
Нант
І Делеклюз у хмарах диму,
Й на площі д'О уже не 'дна
Лежить застрелена людина...

1925

ПЕЙЗАЖ

Сонце...

Простір —

Гори —

Даль...

Вітер білий — сині хвилі...

Верховіття, мов міткаль,

Розсувоений над схилом.

На узгір'я — млосний сміх:

Дерен вогкий — перла й перла...

Крадькома —

Старезний міф —

Сайгаки пройшли до жерла.

І тиша.

Тиша німа...

Наді мною спека й спека...

Спраглий промінь п'є лиман,

Й чорна хмарка ген далеко...

Сонце...

Простір —

Гори —

Даль...

Вітер білий — сині хвилі.
Верховіття, мов міткаль,
Розсувоєний над схилом.

1926

ЧЕРЕДНИК

На бруці кінь ірже — згадалось про село:
Те, що покрила ржа,
    Що пилом занесло,
Постало раптом знов,
    Неждано ожило,
Неначе це ще ось
    Недавно так було:
На полі, восени з худобою один
    Збираю коров'як,
    Стовбур'я з лободи,
І весело огонь сміється, гоготить,
А десь далеко там замислились скирти,
І галиччя з балок до мене знов летить.
Та я собі — панок:
    Цигарки і сакви,
Корову подою в солдатський казанок
    І думаю:
    А що, якби мене зловив
    Хазяїн мій старий,
    Що любить так шинок,

Либонь би одсадив печінки... А ганьби
Було б на все життя...

І матері — журби,
Бо, де ж, прокрався син — розмова
для жінок...

Та тільки все не так...

На бруці кінь ірже,
І чоловік тепер — не вічний чередник...

1926

ШУМЛЯТЬ ВІТРИ...

Шумлять вітри. Жовтіє лист кленовий.
Чорніє небосхил, і хмари не пливуть.
Я поспішаю йти сьогодні знов до школи,
Як і колись ходив я не одну зиму.

Та тільки я... я вже тепер на нього,
На нього, що носив у шаньці букваря,
Не схожий постаттю ані життям чудовим—
Мені чужі його дитячий сміх і гра.

Я нині йду один, мене женуть надії,
Надії, що життя піде новим шляхом —
У мене ж зараз десь дружина є і діти,
Та й я тепер студент, хоч надвое з гріхом.

Шумлять вітри. Жовтіє лист кленовий.
Чорніє небосхил, і хмари не пливуть.
Я поспішаю йти сьогодні знов до школи,
Як і колись ходив я не одну зиму.

1926

КУТЯ

Як не боляче мені і як не важко,
Але хочеться і вас згадать в цей
вечір.

Так давно,

Це так давно було,

А може...

Може, й ні...

Недавно це було...

За столом сидить і марить батько

Так, як змалку десь біля ягнят,

Всі щось кажуть про когось і щось,

А на покуті стоїть у парі,—

На чужому сіні,

По звичаю,

Бо чуже ж і крадене

Багатство,—

Ніби молода, кутя з своїм узваром,

І горить перед богами зірка

За роботу,

За здоров'я плоду,

За озимину,

За хліб,
За жнива.

На столі:
Судак,
Пиріг,
Горілка.

Та стара підтоптана бабуся
В передпічне до морозу тільки:

— Морозе,
Морозе,
Іди куті їсти.
Не йдеш?
Не йди!
Не дамо!

І чекає кожний з нас чогось,
І чогось ми мовчки всі ждемо.

Й тільки в лісі
За вікном гуде —

Там:
Сніги,
Сніги,
Заметиця,
Війна.

Хуртовиною занесло поле,
Як думки: «Чи буде ярина?..»
Так давно.

Це так давно було,
А мені здається, що недавно,
Ніби вчора пив ще я вино
І точив улюблену розмову...
А тепера ось ми по-новому:
Я у війську, а вона працює,
В нас немає ні ікон, ні бога,
Ми не гоним за поріг кота —

Бузувір без бога ж все одно,
Не курить лампадка за роботу,
Заросла стерня травою-зіллям,
Ярина на камені не вродить.
Та й до церкви ранком на похмілля
З нас ні 'дно тепера вже не ходить.
Як не боляче мені і як не важко,
Але хочеться і вас згадать в цей вечір.
Так давно,
    Це так давно було,
А може...
    Може, й ні,
        Недавно це було...

1926

ЗИМА

Білі плями — висне сніг,
Плинуть хмари понад містом,
Щось лягає біля ніг,
Ніби град, немов намисто.

По асфальту хтось іде,
Залишає кроки чорні.
Я б сказав — зимовий день
Й вітер — владар необорний.

Але як же, як сказати,
Хто ж мені повірить нині —
Південь — холоду межа,
Ворог снігу і ялини.

На майдані сніг лежить,
Мов корона жовте листя.
Ось ще тільки хвильку, мить,
Й задзюрчить потік струмистий.

Білі плями — білий сніг,
Плинуть хмари понад містом.
Хтось одягся в білий міх
І розсипав знов намисто.

Одеса, 1926

ГУДКИ

Бачу,
Бачу,
Як проходять роки.
Знаю,
Знаю,
Як пройшли віки.
Вчора пас я круторогі,
А сьогодні заводські гудки
Щохвилини,
Щохвилини —
Зміни.

Поступово одживають дні
Десь у простір гайворонням линуть
І бажання, і мої пісні.
Вчора я немов ще був малятко,
Ніби вчора лялькою ще жив,
Повертався із заводу татко,
Мати пряла вовняний кужіль.

А сьогодні — в мене тільки спомин
Од учора — чорна риска вдаль.

Я віддався всім еством губкомам,
Загубивши юність і печаль,
    І тепер, як тільки снопом
    Сонце на панелях розсипа смішки,
        Бачу,
        Бачу,
            Як проходять роки.

Знаю,
    Знаю,
        Як пройшли віки.
Вчора пас я круторогі,
А тепер співають заводські гудки.

1926

МАЙБУТНЬОМУ

Все одно, чи близько, чи далеко,
Але прийде той великий день,
Коли Відні, Лондони і Мекки
Давниною будуть для людей.
Забують всюди фаланстери,
Вестміністри зникнуть, ніби тля,
І за кроком крок нової ери
Відчуватиме стара земля.
І не буде ані зла, ні бійки,
Буде більше ласки й простоти,
Та не знаю, чи полюбить тільки
Наш нащадок наших днів бунти.
І чи зможе зрозуміть, що ласку,
Землю,

Шахти,

Фабрики й станки —

Все дало повстання, а не казка,
Все дали прапрадіди й батьки.
Все одно, чи близько, чи далеко,
Але прийде той великий день,
Коли Відні, Лондони і Мекки
Давниною будуть для людей.

1927

ПОРОША ВПАЛА

Біліє сніг,
Біліє вата,
Хтось пастигує¹ хутро біле.
На царині обдерта хата,
На царині забите тіло.

Учора хтось,
Ще вранці вчора,
Пройшов селом — пороша впала.
Казали:
    — Бідного Ігора
Таки година зла спіткала.

І що він їм,—
Життя в землянці,
Хіба й того, що був за бідних
Та, як проходили повстанці,
Скликав до зборні дзвоном мідним.

---

¹ Прошивати ниткою.

Так ні ж бо, ні,—
Немов дуліби.
Десь, мабуть, і дітей не шкода!
А в них же — ні скоринки хліба,
І над землянкою негода...

Біліє сніг,
Біліє вата,
Хтось пастиригує хутро біле,
На царині обдерта хата,
На царині забите тіло...

1927

ЗОЛОТО НА ЖИТО

Бризнув ранок —
    Золото на жито,
    З волотками проміння злилось.
Жовтий степ,—
    Не жовтий,—
    Жовте жито
    В жовтий простір,
    В далеч простяглось.
Й задзвеніли коси стигло — дзвоном:
    Жовта стрічка —
    Золотий покіс.
    Косарі — неначе у полоні,
    Жовте сонце у полоні в кіс.
    І мовчить земля,
        Жовтіє мовчки,
Жовті хвилі плинуть в жовту даль
На далекім сході —
    Ні хмарочки,
Над степами —
    Не блакить —
        Вода.

Бризнув ранок —
    Золото на жито,
    З волотками проміння злилось.
Жовтий степ,—
    Не жовтий,—
    Жовте жито
    В жовтий простір,
    В далеч простяглося.

1927

ОСТАННЕ ЛИСТЯ...

Останне листя падає з акацій,
І брук жовтіє, мов стерня в степах:
Сьогодні осінь у злотистій шапці,
Сьогодні кожний золотіє дах.

Я вийшов ранком—тягне щось у місто,—
Хоч місто пуста восени бува,—
Сіріє п'ятьма, як гречане тісто,
Й життя поволі, ледве ожива.

І йду самотній, як колись, по плацу,
Тремтить повітря в сірім сповитку.
Останне листя падає з акацій,
І дише осінь в кожному листку.

1927

ДЕМОНСТРАЦІЯ

Сьогодні в нестримнім розгоні
Наші палають серця,
Наші сьогодні мільйони
Повінню линуть
По вулицях.
О мій розбурканий
Велетнів краю,
Хіба скажеш тепер — рабів?
Чи хто другу країну знає,
Де б наш голос
Так вільно дзвенів?
Навкруги, скільки вгляне око,
Вся країна сьогодні горить,
Линьте!
Шалійте,
Бурхливі потоки,
Виром кружляйте,
Бунтарські вітри.
Сьогодні грізно грими!
Слава-ааа!
Лийтесь!..

Лунайте, наші пісні!
О, ніхто не порушить,
Наші крицею сковані лави.

Ніхто!..

Ніколи!..

Ні!..

Сьогодні за кордоном
Скрегочуть зубами —
Вам хіба стримати нас?

Вам хіба,
Твердолобі хами,

Ці буруни спинити

Схвильованих мас?

. . . . .

1927

РАНОК

Ранком сонце таке хороше,
І на сході, як золото, випав день,
На каміння лягли вересневі роси,
І на роси—проміння з блакитних жмень.

По камінню проїхав далеко віз,
І на бруці дві стьожки чорніє вдаль.
При дорозі пожовк деревій у траві,
І трава при дорозі —
        в ставку вода.

І прокинулось місто.
        Хмарніє дим,
На околицю рушив старий трамвай,
На камінні од ніг —
        чоловічі сліди
І як роси од сонця —
        людські слова.

1927

МІЖ НАМИ БУВ І БУДЕ ЛЕНІН

Безліч літ скотилось у минуле,—
Не зібрати всіх подій у жмені —
Безліч знаєм, а ще більш забули,
Та над всім якесь обличчя чуле —
Незабутній Володимир Ленін.
Зранку, тільки зникне морок чорний
І над містом одгудуть сирени,
Йдеш на працю молодий, проворний,
У обійми ніжно стужа горне,
Й над усім велична постать — Ленін.
На заводі, там, де криця й вугіль
Сміхом горна розпира легені,
Рівні всі: усі — пани і слуги
І ніхто не зна ніколи туги,—
Кожний з них і робітник, і Ленін.
І так завжди, де б не кинув зором
Чи на захід, чи на схід до Лени —
Кожний погляд, сміючися, зорить,
Кожна постать, кожний рух говорить,
Що між нами був і буде Ленін.

1927

СТРІВ УЧОРА...

Стрів учора.

Ніжний,

Ніжний погляд...

— Дорогий, я не пізнала вас.

В чоловічках —

Невимовне горе,

«Винна доля» —

Чується в словах.

— Я вже місяць

Чула, що ви тут...

Теплий дотик —

В голові туман...

— Ну й народ...

Не знайде собі місця...

Дикі люди...

А зайти нема.

Ми це якось

Говорили...

Лесю,

Да, ти знаєш, в мене вже дочка.

І обличчя — червоніше маку,

Й сині плеса —
                                    річка, де Кічкас.
— Ах, як жалко...—
                                    В простори безкраї.
Ну, нічого, заглядай до нас,—
Й посміхнулись чоловічки палко,—
Я чекаю...
                                    На!..
                                    Стрів учора.
                                                            Весна.

1928

ОДЕСА

Чорніють береги на горизонті знов,
І сонце простяглося на синьому просторі,
А синя далечінь, як синєє вино,
Хвилюється щомить і пнеться д' синій горі.

І бачу, як човни вітрилами блищать.
Біліють, як колись чайок козацьких зграї,
Що звикли все життя тримати на мечох
Турецьких яничар і пана з свого краю.

Та тільки зникло все на тлі безмежних вод
І лише береги — подій минулих згадка —
Нагадують про них, як місто про завод,
Що розляглося тепер на чорноморських
балках.

1928

ВЕСНА

Ворушіться на панелях вітер,
Струменіє в далечинь юрба,
Тихо-тихо біблашіють¹ віти,
Тихо-тихо бруниться верба.

Ранок випав ніжний і привітний.
В ополонках розляглась весна.
Ворушіться на панелях вітер,
Кожний нерв — напружена струна.

І я знаю:

давнє —

спогад тільки:

Край своє вже одболів давно.
Зазирає майже в кожну щілку
Наше сонце міліоном сноз.

Й там, де вічно бур'яни буяли,
Виснуть крокви й риштувань стрілки,

---

¹ Броснитися.

Виростають у степу квартали,
Й довші стали вулиці міські.

І не пройде знову по дорогах
Осоружна постать павука,
Що віками селянина торгав
І знущавсь віки з робітника.

І в степу не бути по-старому:
Од старого — порох у віках.
Простяглась над степом по-новому
Переможна партії рука.

1928

НАД МОРЕМ

Електрони,
нейтрони,
протони —
Закипіла шумливо вода.
Ген на обрії
в синім затоні
Білу даль
білий вітер
гойда.
Біля ніг мармурові колони —
Сплески білі важкого весла,
Білий кужель
білястого льону
Й клаптик неба,
як скалочка скла.
Електрони,
нейтрони,
протони —
Баранці, баранці,
баранці.
Тоне погляд,
за обрієм тоне,
Як зернина в руці.

1928

* *
*

Я такий молодий і здоровий,
Але часом хворію і я,
Коли тільки не чую розмови
І відчую, що ти не моя.

В мене сили за все покоління,
Збудував би, здається, усе,
А як раптом надійде німіння
Й ти мовчиш,— мене гадина ссе.

І так завжди, коли твого слова
Я не чую і ти не моя —
Я такий молодий і здоровий,
І недужий тоді такий я.

Одеса, 1928

* *
*

Як глянеш — без краю,
Як кинеш — не бачиш.
Блакить водограєм
Виблискує наче.
Ні одної хмари,
Ні одної цятки —
Лиш місяць, як пара,
Та зірки, як ґратки.

Дерева принишкли,
Тиша, як у лісі.
Шепочуться нишком
Вогні в дивнім смісі,—

Хати задивились
На ніч злотооку,
Як хвої похилі
У осінь глибоку.

Як глянеш — без краю,
Як кинеш — не бачиш.
Блакить водограем
Виблискуе наче.

1928

РОЗСУВОЮ СИНЮ ШТУКУ НЕБА...

Розсувою синю штуку неба,—
Хай кравець весінній одяг шие,
Бути нині одному ганеба,
Коли день проліском голубіє.

Вийду в степ і на зелений простір
Покладу думки і буду ждати,
Може, прийде і до мене в гості
Ніжна жінка, як до мого тата.

І тоді віддам я все, що маю,
Невідомка волотком налетіть,
В мене ж буде Святогор чи Майя,—
Я не знаю, але так здається.

Потім пройдуть наді мною хуги,
Білий вітер просніжить над степом,
Й я не зможу розсувоїть вдруге
Синю штуку весняного неба.

1929

СХОДИТЬ СОНЦЕ...

Сходить сонце,
Голубіє даль,
Даленіє небосхил од сонця,
Небосхил — вода
В ніжних плесах індусяти-хлопця.
Простяглось проміння на шпилі.
Впала думка на каміння ранком.
Чорний камінь ліг,
Наче сходи од старого ганку.
Унизу лютує дикий звір,
Б'ється погляд в пазурах біластих.
Скільки тут повій
Розважалось та й якої масті!
— Од Байдару й аж до Ялти геть,—
Там, де зараз робітник і ратай,—
Згадує Ахмет,—
Спочивали влітку лиш багаті
Приїжджали молоді й старі,
І царівни, і князівни,— пані.
Кожна — на порі,
Прагнула розваги і кохання.

І стогнало, билося в корчах
Сине море в синю сутінь літа.
Хтось не спав — стрічав
Ніжне сонце промінням розбитий.
Й тільки зараз —
Голубіє даль,
Даленіє небосхил сьогодні,
Все старе вода
Потопила раптом у безодні...
Сходить сонце.

1929

ЛЮДИНА

На риштуванні цяточка — людина,
А скільки їх на риштування стало
Зцементувати цеглу до цеглини,
Побудувати місто із металу.

Щодня проходжу і дивлюсь уважно,
Щодня нові я помічаю зміни:
Хребти сталеві виперлися важно,
Нові споруди зводяться невпинно.

І так щоразу.
Не впізнаєш навіть!
За кілька років — у степу столиця.

І над тобою простір кучерявий
Шпилясті вежі черкають, як глиці.

На риштуванні цяточка — людина.

. . . . .

1929

З ПОХОДУ

Дружині

Повертаюсь ранком з дальнього походу,
З дальнього походу у своє село.
Наді мною сонце,
                                піді мною води,
І в мені минуле знову ожило.

Зустрічає мати радо на порозі,
На порозі сестри й жінка молода.
Сестри ніяково витирають сльози,
Й з радості дружина стримано рида.

Посивіла мати —
                                сивина на скронях.
Сивина на скронях —
                                білий-білий сніг...

Материні руки знов мене полонять
У обіймах теплих пережитих днів.

І сміються сестри,
                                простягають руки.

Простягають руки,
як колись,
давно:
Дуже вже набридла з братом їм розлука,
І тепер радіють вони щиро знов.

І виходить жінка за поріг до гурту,
За поріг до гурту вабить і її:
Хочеться їй дуже біля мене бути,
Біля неї бути хочеться й мені.

Повертаюсь ранком з дальнього походу...

1929

ЛЮБЛЮ Я СЛУХАТЬ
МУЗИКУ РОБОТИ

Люблю я слухать,
Як достиглий жолудь
Мені в покрівлю
Тарабанить серпнем,
Як десь далеко
Пожовтіле поле
Од спеки колос гне
І тихо терпне.
Люблю дивитись,
Як кружляє листя,
Як од димів
Чорніє видноколо,
Як музика сюрчків
Нового передмістя
Ранкову крає млу
Й магічне творить коло.
Люблю вслухатись,
Як гудуть машини
І шестерні, як дзиги,—
Диском дужнім,

І на завод
Робітники невпинно
Ідуть і йдуть,
Немов вода потужна.
Бо знаю я, почавсь
Робочий знову день
І з обрію давно вже
Зникли тіні війн,
Що не один мільйон
Скалічили людей
В кривавій перезві...
Люблю я слухать
Музику роботи.

1929

МІСТО ВСТАЄ

Ніч,
як брижі на плесі,
одбиває годинник
кожну мить.
І не гуркоче,
і не шумить —
тихо встає
життя
на кресах.

Жовті,
як мідь,
здалеку вогники:
електричний світ
блідне на ранок.

Розляглося
над містом
дзеленькотання
дзвоників,
і відгукнувся завод,
мозок поранивши.

На панелях з дощок

і асфальту сірого —
чорні,
метушливі,
як спогади,
тіні:
вийшов робітник
спокійно,
розмірено
кожний крок —
до заводу
струнка
стрічкою
лінія.

Знає він:
з мозолів
мозолястим
жить,
мозолем
переможеш
ворожу
навалу...

Час
хоч тепера
старе надолужить,
коли наші
діди і батьки
прогавили.

Падає ніч,
як рінь
у нурту,
одбиває годинник
кожну
мить.

І не гуркоче,
і не шумить —
тихо встає
життя
в кам'яницях-буртах.

1930

РІК 14-й

I

Ранок.

Літо.

— Гех та гех!

Та й на вулиці пил,
Прощавай, та й моя мила,
Що тебе я полюбив.

Гех та гех!

О-хо-хо!

Виряджали матері,
І дівчата, й дітлахи

Сина,

Батька,

Мужа.

— Гех, ге-ех!

О-хо-хо!..

— Повертайся, любий! —

Сльози.

І за царину обоз.

— Бо-о-же!

II

Цокотять копита бруком,
Цокотять батьки на брук,
Стиснув батько сину руку,
Стиснув батька рух.

І знялася хмара пилу,
Вітерець рвучкий війнув.
На панелях — люду сила:
— Це на Захід!
— На війну!

III

Сохнуть роси.
Вітер.
Спека.
Матері сумні-сумні:
Кожна зна про небезпеку
На війні.

Виглядає батько сина,
Виглядає батька син.
За селом — шляхи невпинні;
На шляхах — гіркий полин.

IV

— Ой, на горі ячмінь,
Ячмінь,
А в долині жито.

Прийшли вісті до милої,
Що милого вбито...
    Плаче мила,
        Плаче мати,
            Батько не чекає сина —
            Вбили.

1930

ОСІНЬ

Ходить вітер щоранку степами,
Ходить борва ¹ щоночі в степах,
Жовта осінь —
    на обрії пляма,
Жовте листя — клубками комах.
На узліссі —
    джерелами фарба,
На узліссі —
    бруїться гілля.
Стала нині жовтавою карба,
Нині жовтою стала земля.
Й стогне дико розгніваний б'гаш,
Котять хмари потоком на діл.
Ще хвилина —
    й завихриться хуга,
Спустять хмари свій білий поділ.

1931

---

¹ Буревій.

В НАШОМУ СЕЛІ ЗА ДОНОМ

В нашому селі за Доном трапилась велика
радість:
Дід старий Андрій Амурець став
колгоспником на старість.
Дід старий Андрій Амурець, той, що був
не раз в Сибіру,
Став господарем великим спільного клина
допіру.
А ще вчора й сам він проти виступав на
спільних зборах.
Де ж, стара йому казала, що в колгоспі
жити — горе.
Де ж, стара йому казала, що не мед
в колгоспі п'ється.
Що з колгоспника й дитина насміхається-
сміється.
Та не так стара казала, як отой сусід
Макарій,
Що в степах колись ходили вівці його —
чорні хмари.

ЦИГАНКА

Вибивана хустина —
маки
червоні,
сині,
золоті.

Обличчя —
зморшки.

Очі —
крапки,
І руки сплетені з дротів.

Сидить зігнувшись.
Позір —
зорі,

У пелені —
колода карт.

Круг неї коло, мов потвори,
І тільки бачиш білий карк.

Вона прийшла сюди зі сходу,
З долин від джатів і радшпут¹.

---

¹ Індійські племена.

У місті знає кожні сходи,
І в кожну хату знає путь.

І це тоді,
коли ще всюди
Здавалися на ласку днів
І вірили, що краще буде,
Що доля —
карти
в пелені.

І це тоді, коли людина —
Романтики старий сувій —
Молилася богам невпинно
Ї росла,
неначе деревій.

Та все сплило...
І вже не мріють
Про віще слово в наші дні:
Минуле зникло безнадійно,
Як бита карта в пелені.

І зараз бачу я циганку
Серед колгоспниць на лану:
Вона в бригаді за кухарку
Ї не згадує про давнину.

1932

НЕМА ІІ

Я на хвилину спиняюсь,
на мить.
Б'ється навколо хвилею
натовп,
Вітер весною сьогодні
шумить,
Вітер навчає сьогодні
кохати.
Я прислухаюсь, ловлю його
шум,
Я придивляюсь до
натовпу знову.
Скільки в очах його жадань і
дум,
Скільки знайомих,
і слів, і розмови.
Та серед них
я не бачу її —
Навіть подібної тут
нема.
Вітер шумить,
заколисує дні,
Вітер стрічає
улюблений май.

1932

КОЛІЯМИ СОНЦЕ — КОЛІЯМИ ВОДИ

Бульбашками дметься в калюжках вода,
В бульбашках сміється праземля руда.

Каламуть рожева в рейках дзюркотить,
Рейка стугом-дзвоном глухо стугонить.

І біжать до моря коліями води,
Коліями сонце котить зиму в таль.

Цвірінчить горобчик радо в ополонці,
Ополонка ніжна, як сліпуча сталь.

1933

І НАД ЛИСТКОМ ДОЩИК ШУМИТЬ

Немов полики¹ у сорочці,
Червоні уставки квіток...
Осіннє сонце в ополонці,
І ополонка, як листок.

Схопився вітер кучерявий,
І кучерява стала даль,
Між горами хмарки коряві,
І в вибалках струмить вода.

І раптом заховалось сонце,
Полики почорніли вмить.
Листок вербовий в ополонці,
І над листком дощик шумить.

1934

---

¹ Вишиті наплічники в українській сорочці.

БАЛАДА

(З циклу «Про комунарів»)

...Ой не йди, дуко,
Руда гадюко,
Де голота п'є.

Народна пісня.

День починався,
чорніла рілля,
Йшли комунари через поля,
Йшли комунари,
минуле згадали,
Як вони в пана землю забрали.

Перший спокійно до натовпу мовив:
— Хлопці, схиляйте в пошані голови,
Тут колись згинуло нашого брата
Дуже багато!..

Дуже багато!..

Тут не один з нас душею наклав,
Поки ворожу зграю здолав,

Поки ці чорні поля перейшов
І перемоги над паном дійшов.

Тут умирали і юні,
                                            й старі —
Діти маленькі,
                                            батьки й матері,
І все за фабрики
                                            і за лани,
Що за царату їх мали пани.

Тут умирали
                                            богатирі —
І незаможники,
                                            й пролетарі,
І все за волю,
                                            за краще життя,—
Тільки б не мало старе вороття.

День починався,
                                            чорніла рілля,
Йшли комунари через поля,
Йшли комунари,
                                            минуле згадали,
Як вони ворога перемагали.

Другий озвався до натовпу тихо:
— Хлопці, минуло дітей наших лихо,
Можна тепера спокійно орати,
Ворогу наші полки не здолати.

Сили червоні на кожному кордоні,
В кожному колгоспі будьоннівські коні,
В кожному колгоспі будьоннівські коні,
В кожному місті фортеці боронні.

Ворог не прийде удруге до нас:
Ворог на наших кордонах скона —
Кожний уміє гвинтівку тримати,
Напади ворога перемагати...

День починався,

чорніла рілля,

Йшли комунари через поля,

Йшли комунари,

минуле згадали,

Як вони хижого дуку здолали.

Третій промовив —

останній озався:

— Хлопці, з нас жодний у полон не
дався,

Хлопці, з нас жодний у полон не дався,

Мужньо за землю з панами змагався.

Та перемога не в чорних полях:

Знову здвигається всюди земля.

Ворог не спить —

він чекає хвилини,

Щоб на ланах не лишити й пилини.

Міцно тримайте гвинтівки в руках,

Дарма свого не спускайте бійка:

Кожний патрон —

запорука, востанне

Знищить хижацьке вороже бажання...

1934

ЦВІРІНЧАТЬ ГОРОБЦІ — НА СОНЦЕ

Цвірінчать горобці —
                                                на сонце,
Заглядає весна в вікно,
Синій клаптик, як даль в ополонці,
Як прозоре,
                                                блакитне дно.
Пригадав...
                                                Не сьогодні й не вчора —
Синій клаптик —
                                                це так давно!
Узбережжя:
                                                каміння,
                                                        гори,
Сині очі —
                                                блакитне дно.
А тепера,
                                                здається,
                                                це просто:
Синій клаптик —
                                                блакитне дно.

ДОБА ЩОДНЯ ЗРОСТАЄ Й ШИРША

На зміну давнім пристрастям і мукам
В шеренгу стали творчі будні знов.
І чуєш, як старе, а по-новому стука,
В запалих грудях змучене давно
Маленьке серце, як малий конов.

І відчуваєш, як дзюрчить у жилах
Хоч і стара, та ще текуча кров.
Як пророста непереможна сила
Зерна нового десь через покров
Думок старих, що розум поборов.

І будуть знов нові поеми й вірші —
Слова старі, та зміст новий в словах.
Хіба поети наші давніх гірші
Чи, може, в наших гірша голова?
І хто сказав, що не для них жнива,
Коли доба щодня зростає й ширша:

1935

НА ДОРОЗІ У ПРОТАЛЬ —
ВЕСІННЄ ТЕПЛО

Голубіє,
          бурує,
                  рокоче знов,
Переливами,
          хлюпотом
                          б'ється дико.
І не виміря
          тиску
          його
                  манометр,
І за шумом
          не чути
                  на березі
                          крику.
І здається —
          це просто,
                          це дуже просто!
Голубіє, як море, блакитна даль.
Плинуть хмари далеко
                  на південь
                          у гості,

І, як пояс, на обрії синя вода.
Й тільки ранком,
коли затуркоче провесень,
Й клопоть неба —
глибоке,
блакитне дно,
Зазирає до мене мітластим колосом
Стигле сонце з глибин
в неглибоке вікно.
І я знаю —
це тільки
початок і посміх,
На дорозі у проталь —
весінне тепло,
Прийде свято жіноче —
з тридцятки восьме,
Й по-новому довкола все ожило.
І стрічаєш щороку
відродження
радо.
Кожна брунька,
як порив,
і порив —
листок,
Все сприймаєш захоплено,
гамузом,
зряду:
Й сині води,
і проталь,
і ніжний цвіток..

1936

ЗНИКЛА БЕЗНАДІЙНІСТЬ

Ти прийшла до мене, ніжна і хороша,
Я чекав на тебе дуже вже давно...
Випала сьогодні на стежках пороша
І лежить, неначе рисове зерно.

А ще так недавно я махнув рукою
І не йняв нікому, що ти прийдеш знов...
Кучерявий вітер ходить за рікою,
І бурує в жилах не стара ще кров.

І мені стискались безнадійно груди,—
Ще спливе десяток, і не стрітись нам...
Вибилось з-за хмари сонце над
споруди,
Й рожевіє зранку тиха далина.

Та прийшла ти знову, повернулась
раптом
І спокійно сіла за моїм столом...
Зникла безнадійність, як зникають
жарти,
І майбутнє стало, як прозоре скло.

І тепер я знаю, знаю, ти не зрадиш,—
Знову в моїх пальцях ожило перо...
Розгубився вітер якось безпорадно
І помчав стежками сніговий горох...

1936

*

*

Я,
не жалкуючи,
І вас підру
ніколи
не згадаю,—
Нехай вітри в путі гудуть
І ваше серце розпач крає.

Я вам чужий,
хоч і поет,—
Натури не вкладеш у рамці.
Мізок мій звик, що пірует —
Не тільки спосіб руху в танці.

Йому заважко зрозуміть
Звичаї й вимоги моралі:
Мораль скидається на міф,
А звичай —
частка аномалій.

А ви
поринули в старе
І в ньому борсаєтесь дико.
Для вас сучасність —
це берет.
І комунізм —
це черевики.
Нехай вітри в путі гудуть.
І ваше
серце
розпач
крає,—
Я,
не жалкуючи,
піду
І вас
ніколи
не згадаю.

1936

МАТИ

Приїхала мати до мене з села,
Як земля, стара,
Як земля, стара,
Ой стара!
Приїхала мати до мене з села.

З старістю своєю спогад привезла:
Колись молода,
Колись молода.
Ех, годя!

А ще так недавно, кільканадцять літ —
Цвітом цвіт,
Живоцвіт...

Бігала до пана в економію
Тільки білий світ,
Тільки стане світ
Половіль.

А тепер стара вже,
ой стара!

З старістю своєю спогад привезла;
 Молодість на пана,
 Молодість на пана
 Не з добра
 Мила моя мати,
 Мила моя мати
 В економію однесла.

А хотілось бачити б
молодою,
 Зелен-зеленою,
 Зелен-зеленою —
зеленицею,
 Красною весною.

А хотілось бачити б
молодою,
 Бистрою-бистрицею,
 Дужою такою,
 Як і я...

— Дуже вже давно я в тебе не була,—
 Мовила вона,
 Мовила вона,—
 Дуже вже давно я в тебе не була.
 Так немов я, сину, цілий вік
 Десь тебе не бачила,
рік —
не рік,—

І-і —
да-авно-о!

Ти тепер інакший,
ти не той,
 Що колись було,

Що колись було...

Ет, сплило!..

Й ніжно посміхнулись очі з-під повік,
Чорні, як жуки.

Страх які!

— Сину мій хороший,

соколе ясний,

Ти ж і не лихий,

Ти ж і не лихий,

А такий...

Сину мій хороший,

соколе ясний,

Ой чого ж ти, сину, став сумний?

Може, тобі, сину, щось не так?

Може, тобі, сину, щось болить?

Ти мені скажи,

Ти мені скажи,

Не тужи!

А чи ж нам тужить,

А чи ж нам тужить?

Тільки й жить!

Ми своє,

Мій сину,

Одтужили вже!

Хай вони ще тужать, як тужили ми,

Хай вони ще стогнуть, як стогнали ми,—

Не стогнати нам,

Не стогнати нам —

Хазяїнам!

Я тепер колгоспниця на всю губу,

Я тепер заможниця в нашому селі,

ЧИ ЗНАЛА ШЕВЛІЯ

Привіт тобі, моя стара знайома,
Ні, не знайома!..

Мила!

Дорога!

Десяток років, як не був я дома
І як мене приваблює друга.
Ти ще й сьогодні,

мабуть,

не забула,

Як не забув минулого і я.

Прийшла весна...

Зима давно минула

І зеленіє буйно шевлія.

Ми на містку...

Внизу вода рокоче,—

Останню повідь річка забира...

І хочу я,

і ти,

напевне,

хочеш,

Щоб не минула жадана пора.

Та дні пройшли...
                                                Вода давно вже спала!..
І ми не прийдем
                                                знову
                                                на місток!..
Чи ж знала шевлія,
                                                коли стебло
                                                пускала,
Де буде восени
                                                її
                                                старий листок!..

1937

ПО КОСОВИЦІ

Клонився день,
Лягала спати ніч,
Змовкав комар,
Собаки затихали.
І тільки десь
Тремтіли ще вогні,
Та голоси у пільму відпливали.

Не спали й ми.
І сон не йшов до нас:
(Та й чи заснеш, коли про давне мова!)
Господар наш — старий Парій Ігнат
На мить замовк
І загадавсь на слові.

— Що й говорить,
Нагорювались ми!
Було всього:
І розстріли,
І сльози.
Петлюрівці нас брали до тюрми.

Денікінці вбивали на дорозі.
А то ще й ляхи.
Скільки нас вони
Замучили...
І пригадать несила!
І все за що?
За ті ж таки лани,
Що ми на них оце хліба скосили.

Та тільки ж хто здолати може нас?
Еж сила — ми,
Робочі і селяни...
Тепер же в нас,
як бачите,
весна,
А навесні ніщо вже не зав'яне.

1938

І В ВАЖКОМУ ЗЕРНІ Я ЗНОВ ПІЗНАЮ ФІЛОСОФІЮ ПАРТІЇ

Дорогий Олександр!

Якби ти знав, яка радість ще раз і ще раз пережити перемогу. Сьогодні ми паювали літній заробіток. Мені припало 1200 пудів золотого, як твоє волосся, зерна. Але... Де його зсипати? У мене ні комори, ні засіків.

3 листа.

Милий товаришу,—

це вам не ода

І не якась

прастара філософія.

Ви

працювали на полі до поту

І не маніжились ніжно на софі.

Ваша долоня

корявою стала

І,

як зерно,

на руках мозолі.

Та
і на цей раз,
мабуть, не злякала
Вас філософія хліба й землі.
Ви,—
загартований кров'ю і кулями,
Вивчили добре
історію партії,
І, як обізнаний з різними бурями,
По-більшовицьки —
вірите? —
варт її.
Вас не сполохати вітром і спекою,—
Бачили ви Сиваші й Перекоп.
І довелося не раз з небезпекою
Стати «на прю»,
залишивши окоп.
Жовта ж пшениця,
ячмінь,
а чи жито,
Знаєте ви,—
електрони життя,
І що його
на току
більше збито —
Це ще одна з перемог і звитяг.
Милий товаришу,—
це вам не ода
І не якась
прастара філософія,
Ви,
що на жнива прийшли із заводу,
Вірите в сенс боротьби,
як і я.

МАТИ НЕ ВИЙДЕ, НІ

День починався рано.
Морок,
                    задуха,
                                    степ,
Сонце з-за хмари —
                                    рана.
Обрій —
                    суха постель.
Вийшли в дорогу світом:
            вулиці,
                    камінь,
                                    брук.
Порох під ноги —
                                    вітер,
ноги на камінь —
                                    стук.
Випало й нам тікати
В дальню,
                    далеку путь.
Ганок...
                    розпука...

мати...
Сльози самі течуть.
— Ви ж повертайтеся, діти,
Білим недовго быть...
Розстріли...
Осінь...
Вітер...
Мати...
Червона путь.

І повернулись раптом —
З боєм котили дні.
Тільки настріч мати
З хати не вийшла,
ні!

1938

БРАКУЄ СЛІВ

Валерію Павловичу Чкалову

Багато б можна
написать
про вас,
Та слів бракує
в нашім
лексиконі...
Я бачу,
як за обрій
одплива
Машина ваша
в переможнім гоні.
Ще тільки вчора
ваш літак
скорив
Безмежний простір
Арктики німої.
І знали всі,
що це не є порив,
А прагнення країни молодої.
І раптом смерть...

В рядах у нас —
                                                        прорив,
Хоч ми й на зміну
                                                        кожну мить
                                                        готові!..
Чи то ж укласти
                                                        в слово
                                                        серця крик,
Коли чуття
                                                        не вміщується
                                                        в слові...

1938

ПО ЗНАКУ

Ця дівчина мені напевно по знаку,
Чи, може, я колись стрічав лише таку
В далекому селі на вулиці, чи в полі,
Чи вчором ясним у виводі, у колі,
І з нею одбивав часом кривого танця.

Чи на дубках точив розмову запашну,
Стрічаючи не раз багрових днів стіну,
І марив, ідучи додому, ніяково:
Яка чудова ніч!..

Та бачив день я знову,
І я тоді стискав собі до болю пальці.

Чи, може, з нею я ходив колись до пана,
Схопившись на зорі, світанком раннім-рано,
Щоб злота заробить на чорний хліб у хату,
Яким журилася не тільки моя мати,
А й тисячі таких, знедолених і бідних.

Чи, може, ми були разом десь на заводі,
Де в затірних чанах ячмінь і жито бродить,
І де робітники не знали, що то — спокій,

Хоч їхній пан — дерій, бридкий і вилоокій—
Цей спокій завжди мав для себе і для
рідних.

Чи, може, ми колись, обдерті і голодні,
Зневірившись украй, надій не мали жодних
І кожна мить кляли свої поневіряння,
Своє життя страшне і свої мрії ранні,
Не знаючи, де край цим дням, як бубон,
голим.

Чи, може, ми були в червоному загоні,
І поруч нас несли бадьоро наші коні,
Чи, може, ми в боях ішли в шерезі рядом,
Обсипані з рушниць ворожих смертним
градом,
І думали, що ми не стрінемося ніколи...

Ця дівчина мені напевно по знаку:
Я часто зустрічав її колись таку.

ВІТЕР

Лопоче листя
шелестить.
Сміється соняшник.
Отава леліє у яру.
Корява осочина, як віз, рипить
і нагинається.
Дзижчить десь вітром вибита бджола
ображено,
що не взяла
ні краплі меду.
З берестка знялася вивільга периста
і полетіла до ставка. .
І тільки на ставку перлисто —
у баранцях —
дрібним намистом
червоне сонце...
Розповзлось,
хитнулося і...
поповзло...

1939

ПЕРЕД ЖНИВАМИ

В якій країні ще живеться так,
І де ще є така земля щаслива,
Щоб так росли колгоспівські жита
І щоб були такі прекрасні жнива!

Іду полями.
Жито — як стіна!
Зерном достиглим стебла обважніли.
І це вже хліб не пана Ляпуна,
Що села наші перед ним тремтіли.

Це батько мій,
Це мати,
Це сестра,
Це колектив —
І власник,
І господар!..
Ще день чи два —
І вийдуть хліб збирать,
Стояла б тільки сонячна погода.

1939

ГОДИНА ДРУГА

Година друга...

Ти, мабуть, лягла
І від втоми, як бджола, заснула,
Чи, мо, тобі, як і мені, мала
Очей звести й на хвильку не дала.
І ти в думках безсоння потонула.
Не сплю і я...

І сон не йде...

не чуть!..

І невідомо, чи засну сьогодні:
Думки, як змії, в тишину повзуть,
І серце жалять, і мізок гризуть,
І скроні ранять, як ножі холодні.

І бачу я, як ти вночі сама
Сидиш собі, схилившись над малою...
Перед тобою:

тишина німа,

Глибока ніч,

морози і зима

І невідоме, оповите млою...

І так би встав
і в темряві один
Через Бештау
кинувся б
додому,
Щоб не відчула і земля ходи
Там, де не раз
щодня
я сам ходив,—
Розпорошить би тільки невідоме.

1939

ЗА ГОРАМИ, ЗА ДОЛАМИ

Я не знаю, чи то правда, чи то казка
прастара,
Чи переказ стародавній, щоб жахалась
дітвора,
Але чув я часто змалку, як діди мої старі
Цей переказ стародавній промовляли
дітвori.

І дітвора прислухалась, думала і ним жила,
Хоч вона й не уявляла, де така земля була.
Правда, їй хотілось знати, що ж то був за
край такий,
Де всьому закон — багатий і його важенний
кий.

І вона дідів питала, де ж то та земля
лежить,
Що по ній ще ходять люди і по-людськи
хочуть жить.

Та діди часом лукаво оминали ці місця,
І з напруження в дітвori бушували знов
серця.

Чув і я не раз цю казку, і не раз я бушував,

НЕХАЙ КВІТНЕ ЛЬОНОК

Нехай квітне льонок, розцвітає,
Нехай дрібен листочок буяє.

Осідлаю ко́ня вороного
І поїду назустріч тобі
Через простори степу розлогі,
Через ниви — поля голубі.
Спалахну я в дорозі від гону
І як маківка стану червона.

Будеш ти повертатися з бою
Через простори — ниви лляні
Доріженькою — степ голубою
На своєму баскому коні.
І зустрінеш мене ти в дорозі
У незазнаній досі тривозі.

Нехай квітне льонок, розцвітає,
Нехай дрібен листочок буяє.

Посміхнешся привітно до мене
І питаєш:

— Чия ж ти така,
Молода і надміру зелена,
Командира стрічаєш полка?

Нехай квітне льонок, розцвітає,
Нехай дрібен листочок буяє.

Сором'язно зирну я на тебе
І займуся як маківка я
Голубого безмежного степу,
Крадькома уронивши: — Твоя!

1940

ПІЗНЯ ВЕСНА

Приїжджайте!
Я...
нудьгую дуже.
Будемо ходити
до лісу
вдвох...
В нас уже покрились цвітом груші
І лататтям затягло ставок.
Вечорами
солов'ї співають,
І щоночі
перекрій
пливун
Соковито в хату зазирає,
Мов розбитий,
степовий
кавун.
На майдані хлопці і дівчата
По роботі
сходяться
щодня

Про життя веселе і багате
Поспівати...

І така гульня,
Що й саму мене, бува, часами
Крадькома

за серце
щось
бере.

Та...

Я згадую!

Колись ми з вами...

Е!..

Та що там згадувать старе.
Приїжджайте!

Я...

нудьгую дуже...

Хоч тепера погуляем вдвох...

Нам же з вами, дорогий мій друже,
Не прийшлоось ходити й на ставок...

1940

ДРУЖИНА ПІЛОТА

Ми з тобою часто пустували,
Бавились і гралися з тобою,
І тебе моєю молодого
Всі сусіди наші величали.

І росли ми,
Разом виростали,
Батько твій захоплювався нами,
І, коли стрічались з родичами,
Нас подружжям завжди називали.

Ріс і він на сході,
За горами,
Та про це напевно ми не знали
І до себе гостя не чекали
Літніми ясними вечорами.

Потім якось трапилися зміни:
Хоч цього й на думці ми не мали.
Я — поїхав, а його прислали...
Але він тебе вже не покинув...

А тепер я знов сиджу з тобою,—
Він сьогодні десь летить над краєм,
І, хоч я тебе давно кохаю,
Тільки стала ти вже не такою.

Ти говориш з пристрастю про нього,
І словам твоїм немає впину,—
В кожнім русі бачу я дружину
Й вороття не бачу до старого.

1940

В КІМНАТУ РАНОК ЗАЗИРНУВ...

В кімнату ранок зазирнув
Осінній,

синій,

теплий,

А я — немов вина хильнув
За тебе, рідна земле.

Радію я, що ти така
Багата і безкрая,
Як водами Дніпро-ріка,
Що мчить безмежним краєм;

Що в тебе гори і лани,
Ліси й степи безмежні
І віддані тобі сини,
Як простори небесні,

І що ти вже не та тепер,
І що не ті вже роки,
Коли терзав не раз тебе
Поміщик вилоокій.

В кімнату ранок зазирнув
Осінній,
                    синій,
                                    теплий...
За тебе тільки,
                                    за одну,
Радію вічно, земле!

1940

З СЕЛА

Привіт вам теплий і палкий,
Хоч і весна іще далеко,
І на зорі не чуть лелеки,
І тіло ще не знає спеки,
Й не озиваються круки
В степах далеких і гулких,

Хоч і не чути пісні ще,
І в поле ще не вийшли наші,
І на стерні нема ще паші,
І орачам не варять каші,
І не запахло ще дощем
Над нашорошеним кущем,

Та все ж ось-ось уже весна,
І льодостав на річці рушить,
І вітерець стежки просушить,
І кожну грудочку підпушить,
І вже проб'ється не одна
Стеблина з нашого зерна.

1940

БУЛИ ЧАСИ

Були часи:
Митці писали оди
І в кожній оді славили царів,
Щоб вірили царям підкорені народи,
Як вірили колись вони в богатирів.

Були часи:
Актори і музики
Хвалу співали графам і князям,
Щоб тільки заглушить нестямний крик
Бутирки
І вплинути ще раз на блузу і азіям.

Були часи:
Духівники і раві
За «праведних» молилися щодня,
Щоб тільки селянин своїм горбом корявим
Не зняв проти богів страшного повстання.

Були часи:
Чинуші і дворяни

МИ ЧАСТО ЗГАДУЄМ СТАРЕ

Годи бурхливі,
злідні,
скруть,
Етапи,
зміни,
перемоги,
І в нерозривну збіглись путь
Усі стежки і всі дороги.

І не розілле нас вода,—
В бою зустрілися з тобою,—
Хоч за водою
і года,
І наше давне
за водою.
Ми часто згадуєм
старе:

Ти —
Вінницю.
Я —
дальній Купель,

І нас за серце знов бере,
І знову нас минуле рупить.

І хочеться,
                  мабуть,
                                  тобі,

Як і мені,
                  хоч на хвилину
Десь у долині
                  при горбі,
Чи то в селі за ветхим тином
Лягти з гвинтівкою в руках
І пильно стежити в напрузі,
Щоб дарма не спустать курка,
Коли майне на виднокрузі
Постава пана-польщука,

Чи то сховатися на мить
І на хвилину стать сестрою,
Щоб заспокоїлися ми,
Скривавлені в боях порою.
А ні,—

                  сказати кілька слів
Десь на привалі
                  після бою,
Щоб ми сміялись, як малі,
Безжурно й весело з тобою
І щоб, захоплені украй
Твоїм невимушеним сміхом,
Що б'є, неначе водограй,
То дзвінко, то не в міру тихо,
Не згадували, як Шурай
Поліг полякам на потіху.

І щоб не думалося нам
Про те, що може бути знову
На полі бою не одна
Смертельна з ворогом розмова.

Та дні пройшли, і не забудь
Того, що згадкою страшною
Укрило нашу

                                славному путь,
Перейдену в боях з тобою.

І вже ніколи нам її,
Напевно, не верстати вдруге,
Як не верстати і боїв,
Що пробиваються з осуги
Ще теплих спогадів твоїх.
Нам залишилось тільки вдвох
Минуле згадувати часом,
Що серед зазнаних тривоги,
Напруго пережитих класом,
Навіки зникло,
Одійшло.

І чи було,
Чи не було,—
Повірить важко!
Як коляска,
Проїхала...

І —
Замело,
Запорошило,
Занесло.

І тільки тепла,
Ніжна рунь
Пробилася і буйно вгору
До сонця потяглась.

Стару
Росію-матушку,
Потвору,
Поглинула і...
Розрослась,
Заколосилась,
Налилась...
І вже, напевно, малюки
Не знатимуть того, що знали
Діди їх рідні і батьки,
Коли з панами воювали.

1940

ДВА

(Уривок)

Їх два було...
Такі маленькі
І непомітні...
Малюки.
Дзвеніли на полотнах рейки,
І дзвоном падали гудки.
Проходили,
летіли,
мчали,
Спинялися і знов ішли.
Міста обабіч виростали,
І села кожну мить росли.
І бігли станції,
розминки,
Дороги,
тропи,
путівці.
Літа зникали на зупинках
І дні в весіннім туманці.

І їх ніхто не знав ніколи,
Хоч знали і вони життя:
Часом цікавило їх поле
І вабив чорний паротяг.
Тоді вони на мить спиняли
Очей своїх бентежний зір,
І пильно-пильно щось шукали
І нишпорили в пилюзі.

Іх вабили колеса чорні
І чорні спиці в кружині,
Що десь котили ранком сонним
Такі привітні,
теплі
дні.

Подобались вагони дуже
І сходи ковано-висні,
Що пробігали взимку вужом
І мчали вужом навесні.

І марився їм теплий вирій,
Річки,
озера,
пустирі...
Хотілось дуже в пасажири,
А ні —
хоч би в кондуктори.

Та їх ніхто не брав ніколи,—
Не помічали в метушні...
Хмарів димок на видноколі
І потяги удалині...
І так не раз вони спинялись
І мовчки мріяли...

Малі!

Аж поки в поле не рушали
Чи
не лишались у селі.

Дорогою ж невтомно грались,
Шипіли,
пахкали,
гули.

Кричали,
хекали, і мчали,
І знов ставали, й знов ішли.

І так помалу виростали,
Хоч і малятами були,
Аж поки наймитами стали
У куркуля за постолі.

І знову бігали у поле,
Та вже не так, як то колись,—
А по стерні,
голодні й голі,
За скотом хмарою неслись.

Бо, де ж,
упреться в панську ниву,
І вже тоді, мабуть, держись:
Посинієш, як чорна слива,
Хоч ти божись, хоч не божись...

А потяги летіли,
мчали,
Дзвеніли,
дзвякали,
гули,

І бовваніли знов квартали,
І села знов і знов росли.
І тільки станції зникали
Та дні потоками текли
І вже назад не повертали,
А одпливали і пливли...

1940

НАРОДЕ МІЙ!

Часи твоє ім'я в історію
запишуть,
І слід лишиться твій назавжди
у віках
Про те, як ти колись через
північну тишу
В Америку пройшов з Москви
на літаках.

Тебе не раз згада усяк на світі
сущий,
Окресливши твій шлях на
карті олівцем,—
І будеш ти для всіх героєм
невмирущим
І сонячних віків нечуваним
борцем.

1941

ПРОЙДУТЬ РОКИ

Пройдуть роки — на дорозі дні,
І згадки — як порох на дорозі.
Той, хто раз згасив свої вогні,
Запалити знову їх не в змозі.

Буде жалко золотавих днів,
Юнь—як привид, як туман над морем,
Й тільки часом — блиск удалині
І минувшина — за сині гори.

І ніщо не допоможе, ні,
Навіть руки, стиснуті у тузі:
Не вернути золотавих днів,
Коли осінь зажовтіє в лузі.

1941

І ТО НЕ ЗРЯ...

Коли прокинулась земля
І сонце зайнялось над нами,
Ми всі за льотом журавля
Юрбою вийшли у поля.

Орали ми. І то не зря:
Наш посів нам таки зійшов,
Щоб щастя нашого зоря
Світила нам. На пустирях

Ми спорудили безліч міст,
До рук прибрали наші води
І заходилися самі
Перекидати новий міст.

В майбутнє наше, щоб людьми
Нарешті стати і нащадкам
Не залишати вже тюрми,
З якої вирвалися ми.

1941

ЗЕМЛІ МОЇЙ

Я кожний камінець люблю
в своїй країні —
Його мої батьки кривцею
полили,
Щоб тільки ми, сини і дочки,
не жили
Так, як жили вони на цих
просторах синіх.
Я кожна грудочку її, землі,
шаную —
У ній захована сьогодні наша
сила,
Що за старих часів лише панам
служила,
Які завжди її збавляли тільки
всує.
Я кожне деревце з пошаною
вітаю —
Воно несе в собі найбагатіший
плід,
Щоб радість принести моїй
дочці малій

І матері моїй, що онучатко
                                                          має.
Я кожне озерце з захопленням
                                                          стрічаю —
Його глибінь таїть життя
                                                          в собі живе,
І в кожній крапельці води
                                                          його, сливе,
Для мене раз у раз коштовні
                                                          перли сяють.

1941

ВЕСНЯНА ЮГА

Глянула спокійно й ніжно посміхнулась,
Це не випадково...

Сонце і весна.

В пелюстках рожевих місто потонуло,
І в листках зелених тоне далина.

І зірвалось слово тихе і привітне.

Слово, як пелюстка,—

ніжне і легке.

Потягло в повітрі теплим-теплим квітнем,
І забилося серце з радості туге.

І зомліли пальці в молодій долоні:

Дужий,

дужий потиск...

— Мила,

дорога!..

Перебігли цвітом вихори холодні,

І слідом за ними пелюсток юга...

1941

Я ЧАСТО ДУМАЮ

Я часто думаю:

коли листопад

прийде

І переступить

осінь

мій поріг,

Стрічать мене й тоді

моя дружина

вийде

До наших

од часу

зруйнованих воріт.

А я,

як і тепер,

наблизившись до неї,

Потисну руку їй

і тепло посміхнусь:

Як добре, що в роки,

заповнені борнею,

З тобою,

друже мій,

я все ж не розминувсь!

1941

ПРОЧУТТЯ

У шибках таке прозоре небо.
Бачу навіть — пролітають птиці.
Наче хмари білі-білолиці
З півдня линуть у глибини степу.

І шумить-дзвенить повітря чисте:
Передзвоном зграї весняниці...
Хто не пив з глибокої криниці
Прочуття народження вогнисто!..

П'ю і я весінній подих плину,
Порухи життя ловлю напруго
І чекаю незабаром друга —
Сина запізнілого в родину.

1941

Л. М. ТОЛСТОМУ

...Буду рад такому концу. Все
же лучше, чем хрипеть и мучиться.

Л. Н. Толстой.

Вас кликало нове,
та ви його
боялись,—
Старе стояло вам
щодня
на перешкодї,—
І, коли вас
на смерть
замучені
питали,
Чи буде край страшним,
нечуваним поталам,
Мовчали ви й тоді,
улюбленцю народів.
Вам боязко було,
і вам хотїлось
дуже,
Щоб стались хоч на мить
в державі
справжні зміни,

Щоб хоч на час
народ
державний устрій
зрушив,
Порушив домострой
і все життя
порушив,
І вибив з колії
усі старі
коліна.
Набридли,—
вірю вам,—
і Ясна,
і черкеси,
І моторошно вам
од пострілів
ставало,
Що з остраху вночі
лунали десь
на кресах,
І линули в пільмі
на skutі льодом
плеса,
І під вікно до вас
луною
повертались.
Ви ждали кожну мить
якогось Гончарова,
І вірили,
мабуть,
нежданій
таємниці,
Як вірили не раз
Урусовським розмовам

Про напади страшні
                                          селян зайдиголових,
 Що правили часом
                                          за справжні
                                          небилиці.
 Вам марилосьь,
                                          що він —
                                          остання
                                          ваша пристань.

І тільки він спасе
                                          від совісті й дружини,
 Яка сприймала
                                          ваш
                                          ідейний шлях тернистий,
 Як Варсонофій піп
                                          чи хамовницький пристав,
 І ставилась
                                          до вас
                                          завжди,
                                          як до дитини.

Та це вас
                                          не спасло.
                                          Вам довелось з Поляни
 Тікати крадькома
                                          назавжди
                                          від старого,
 Щоб більш не бачити,
                                          як у маєтку пана
 Конають з голоду
                                          замучені селяни,
 Чекаючи щодня
                                          од вас
                                          життя
                                          нового.

І ви пішли собі, лишивши все дружині,
Та світ старий і тут
                                слідом
                                                за вами
                                                                рушив,

І коли ви
                                вночі
                                                спинились
                                                                на хвилину
В маленькому селі Астапово спочинуть,
Він і сюди
                                пришов
                                                по вашу,
                                                                графе,
                                                                        душу!

1941

М і н і а т ю р и

* *
*

Ще тіло все в якомусь напівсні,
Та розум мій уже давно працює,
Його хвилюють звуки голосні,
Весінне сонце, радість і пісні.

Він кожну мить проказує мені:
Життя дається тільки раз людині.
Пізнай же ти всі радощі земні,
Тепло весінне і прозорі дні.

* *
*

Прокинувся. Не сплю давно,
Та й чи заснеш в таку хвилину,
Коли хлюпнула у вікно
Ранкова пісня журавлина.

Коли проміння весняне
Лягло сплетінням на підлогу
І тягне в подорож мене,
Як журавлів весна в дорогу.

Прокинувся. Не сплю давно...

*   *
*
*

Димчастий простір перецвівся в синій,
Над болотами тумани лягли.
В степах сьогодні вереском пташиним
Весну стрічають зграї соколині,
Ключі качок і хижаків-вірли.

І тільки ген на небосхилі плинуть
Хмарки, як сльози, як разки перлин.
В промінні тоне далина цілинна,
Ліси берези, бересту, ялини
І сині гори, що в пасмо сплелись.

*   *
*
*

Докором серця не вражай,
Не закидай мені мовчання,—
Не згасла іскра ще остання
Чуття юнацького украй.

Я ще й тепер тебе одну
З-поміж знайомих пам'ятаю
Й часами в натовпі шукаю,
Як зірку іноді ясну.

* *
*

Як амулет, твого листа
Ношу щодня в своїй кишені,
І все це, певно, неспроста.
Як неспроста й слова натхненні.

Ти любиш... Бачу! Ти гориш...
У кожнім слові — порух ласки,
У кожній комі — серця крик,
Як заперечення поразки.

Та все це марно. Я... люблю,
І всі ці сумніви — даремні,
Навіщо ж завдавать жалю
Й листи писать отруйно-ревні.

*   *
*
*

Кохай мене, люби, як я,—
Кохати ж нам не пізно...
Еж крутиться стара земля
Довкола сонця вічно...
Літа старі?.. Життя сплило?..
Дурниці!.. Сміх!.. Глупота!..
І де це так, коли було,
Щоб серце стало гнотом?!
Палай, як я, теплом землі,
До чорта старість, роки!
Ми, як дітвора, ще малі,—
Для нас життя потоки.
Стрічай сонця чужих очей:
В очах — тепло і ласка.
Не прийде ж молодість ачей,
Коли з обличчя краска!..

*   *
*
*

Окрилюють мене твої думки дівочі,
І мрію я щодня побути у Москві,
Щоб стріть тебе ще раз, і зазирнути в очі,
І ще хоч раз почуть слова твої живі.
Не знаю, чи мене хотіла б ти побачить
І як би сприйняла ти нашу зустріч знов,
Та я ладен на все, і навіть щоб пробачить
Тобі, якщо старе забула ти давно.

* *
*

Вчувається мені твій голос молодий,—
Він ніби з далини пливе у сутінь тьмяну
І кружить, як туман над озером води,
Коли із-за гори ласкаве сонце встане,
І бачу я тебе такою, як колись,—
Хоч нібито й чуття моє давно вже згасло.
І спогади своє навіки оджили,
І ти немов зоря у темряві погасла...

*   *   *

*

Червоношока осінь на столі,—
Пикате яблуко і груша стигла —
Як певний знак плодючої землі
І рук людських незаперечна сила.

І вже не зайде голод до села:
Незвичні спогади і сльози теплі.
У кожну хату радість принесла
Ти їм за працю, плододайна земле!

*   *

*

Ти непомітно так прийшла
І так неждано слід лишила,
Як сивина, що скроні вкрила,
Коли вже юність одцвіла.

І це на мить, лише на мить,
Бо потім зникне й спогад навіть:
Чи ж бути восени заграві,
Коли вже літо одгримить?..

*   *
*

Такі прекрасні теплі дні,
«І осінь така мила»,
І знову хочеться мені,
Щоб ти мене любила.

Та дні пройшли, і знаю я —
До нас підкралась осінь:
З'явилась прожовть у полях
І просідь у волоссі.

З М І С Т

Стор.

<i>Євген Кирилюк. Олександр Сорока . . . . .</i>	3
Марення	13
Агар (<i>Уривок</i>)	15
Пейзаж	17
Чередник	19
Шумлять вітри...	21
Кутя	22
Зима	25
Гудки	27
Майбутньому	29
Пороша впала	30
Золото на жито	32
Останнє листя	34
Демонстрація	35
Ранок	37
Між нами був і буде Ленін	38
Стрів учора...	39
Одеса	41
Весна	42
Над морем	44

«Я такий молодий і здоровий...»	45
«Як глянеш — без краю...»	46
Розсувою синю штуку неба...	48
Сходить сонце...	49
Людина	51
З походу	52
Люблю я слухать музику роботи	54
Місто встає	56
Рік 14-й	59
Осінь	62
В нашому селі за Доном	63
Циганка	65
Нема її	67
Коліями сонце — коліями води	68
І над листком дощик шумить	69
Балада (З циклу «Про комунарів»)	70
Цвірінчать горобці — на сонце	73
Доба щодня зростає й ширша	75
На дорозі у проталь — весінне тепло	76
Зникла безнадійність	78
«Я, не жалкуючи, піду...»	80
Мати	82
Чи знала шевлія	86
По косовиці	88
І в важкому зерні я знов пізнаю філософію партії	90
Мати не вийде, ні	92
Бракує слів	94
По знаку	96
Вітер	98
Перед жнивими	99
Година друга	100
За горами, за долами	102
Нехай квітне льонок	104

Пізня весна	106
Дружина пілота	108
В кімнату ранок зазирнув...	110
З села	112
Були часи	113
Ми часто згадуєм старе	115
Два (<i>Уривок</i>)	119
Народе мій!	123
Пройдуть роки	124
І то не зря...	125
Землі моїй	126
Весняна юга	128
Я часто думаю	129
Прочуття	130
Л. М. Толстому	131
Мініатюри	135

Редактор *Г. Г. Ігнатенко*
Художник *К. В. Бобровников*
Художній редактор *М. П. Вуек*
Технічний редактор *В. І. Палютін*
Коректор *З. І. Рябчик*

*

АЛЕКСАНДР СОРОКА

Избранное

(На українском языке)

*

БФ 01067. Здано на виробництво 2. XII. 1958 р.
Підписано до друку 20. III. 1959 р.
Формат паперу 70×92¹/₃₂. Папер. арк. 2,375.
Друк. арк. 5,557+1 вкл. Обліково-видавн. арк. 3,107.
Ціна 3 крб. 10 коп. Замовлення 712. Тираж 5000.

Держлітвидав України,
Київ, вул. Володимирська, 42.

*

4-а поліграфічна фабрика
Головвидаву Міністерства культури УРСР,
Київ, пл. Калініна, 2.

3 кр. 10 коп.

ДЕРЖАВНИЙ
УКРАЇНИ

